

byggde naziregimens ökande popularitet under 30-talet just på att man visade "handlingskraft" och öppet redogjorde för åsidosättandet av alla hävdvunna rättsprinciper. Vanebrottslingar, arbetsskygga (exempelvis zigenare), prostituerade, homosexuella och andra osunda element skulle hindras från att gömma sig bakom (judiskt) lagvrängeri och advokaty. Trasket av kriminalitet, pornografi och andlig förorening skulle rensas upp utan att en massa

"Treblinka kunde inte ha inrättats 1933."

formalia stod hindrande i vägen.

Rättsstatens motto *nullum crimen sine lege*, inget brott utan en lag, förklarades ändrat till *nullum crimen sine poena*, inget brott utan ett straff,

en fras som snabbt plockades upp som slagord i pressen. Polisen, inte bara Gestapo utan också Kripo, kriminalpolisen, fick under 30-talet nästan gränslösa befogenheter. Det kunde räcka med att kriminalpolisen "ansåg" att någon var brottslig i största allmänhet för att vederbörande skulle spärras in på obestämd tid. Även detta var allmänt känt och populärt.

Backing Hitler understryker ett par viktiga lärdomar om vägen till totalitär diktatur. För det första att renhetssträvandena brukar ingå. Det gällde Kambodja (minns P O Enquists ord om att rensa upp i horhuset) och Kuba (grånade kamrater kan fortfarande framhäva att Castro åtminstone stängde Batistas kasinon och bordeller) likaväl som Tyskland. Vill man ha demokrati bör man också

vara beredd att tåla osunt leverne och allmän dekadens.

Den andra lärdomen är att ett starkt grundlagsskydd för den enskildes rättigheter är bättre för det öppna samhället än frasmakeri. Det finns de som vill värna den svenska demokratin med att tala om tolerans och samtidigt inskränker yttrandefriheten, exempelvis genom att utvidga lagen om hets mot folkgrupp till att omfatta allt större områden. Sådant är verkligen att sätta vargen till fåraherde.

Klas Östman (klas.ostman@telia.com) är redaktör för Svensk Tidskrift.

BOKFAKTA

Författare: Robert Gellately

Titel: Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany

Förlag: Oxford University Press, 2001

STORBRITANNIEN

Mammig statschef brittisk imperiesymbol

Av Carl Johan Ljungberg

Mot sin vilja blev drottning Victoria den första riktigt offentliga brittiska kungligheten. Hon gav brittena en trygg gestalt att samlas kring under mer än 60 år av snabba förändringar.

SOM FÅ TIDER lockar den viktoriaiska, mellan 1839 och 1901. Där jagar detektiver råa mördare, söker vetenskapsmän utröna gorillans människolikhet, och frilägger teologer trons väsen. Allt med flit och fasta värden som röd tråd.

Från 1830-talet var England järnvägarnas, de nya industriernas och de excentriska bildningshjältarnas land. Till och med samhällets bris-

ter och ondska tycktes på sätt och vis uthärdliga, eftersom framstegstron bar genom svårigheterna.

Den stilla medelpunkten för allt detta var en undersätsig dam, inte särskilt intelligent eller märklig, vars lugna sätt gav nationen framtidstro. Med Queen Victoria: A personal history ger oss den produktive Christopher Hibbert, som det brukar heta, människan bakom myten.

Under Victorias dryga sextio år

på tronen reformerades engelsk politik, ekonomi och utbildningsväsen. Då steg ett – ännu delvis primitivt – land in i den moderna världen. Vi slipper gudskelov för nära inblickar i Victorias privatliv. Brev och dokument visar dock en ganska lynnig person, som ibland kunde bli närmast hysterisk. Drottningen besteg ju tronen som mycket ung, och på ett sätt förblev hon livet genom en tonåring vars starka bindning till den kloke maken, prins Albert, var den till en fadersgestalt.

Victoria sökte visa plikt känsla, disciplin och självkontroll. Ändå hade hon ofta svårt att leva upp till dessa drag, och visade även flyktimpulser. I tidens anda drömde hon sig bort, köpte i Skottland det murriga slottet Balmoral där hon fick leva ostörd. Om inte andra tryckt på hade hon kanske slutat som krävande ensling i stället för att bli den första riktigt offentliga brittiska kungligheten.

I Victorias barndom var ännu romantik på modet. Tillbaka till

naturen! Vilda berg, stormar och öde landskap band fantasin. Konsten var udda och eklektisk. I religiösa frågor föredrog man "det enkla". I samhället vägledde medkänslan med de fattiga. Victoria läste Dickens och rördes av Lilla Dorrit och barnhusbarnet Oliver.

I den ännu förvånande privata tillvaro som då var de engelska monarkernas upplevdes politiken som ett störande "utifrån". Misstroget bemötte drottningen nya ministrar, även om hon ofta blev välvilligare efterhand. Under sin regeringstid hann hon med 10 premiärministrar, varav några innehade ämbetet mer än en gång. En av dessa var Benjamin Disraeli, legendomspunnet societetslejon och författare.

Victoria misstrorde först Disraeli för hans frihandelskritik. När han vid prins Alberts död varmt delade Victorias sorg blev hon dock mer godmodig. Hans sätt att framställa dagspolitiken som en rad sublimes hemligheter, och hans sinne för det sagoaktigt frivola tilltalade henne.

Medan Disraeli bemötte Victoria som en människa, talade Gladstone till henne "som till ett offentligt möte" har man hävdad.

Disraelis skeptiska traditionalism kunde sägas ha fog, när amerikanska inbördeskriget fick fria institutioner att framstå som osäkra. Med utrikestriumfer som förvärvet av Suez-kanalsmajoriteten, utropandet av Indien till kejsardöme och en mästerlig insats vid Berlin-kongressen stack han än fler fjädrar i hatten.

En höjdpunkt under Victorias offentliga liv blev den Londonutställning som i sitt glaspalats i Hyde Park visade upp en rad märkvärdigheter, bland annat telegrafan. Den hänförda Victoria besökte området flera gånger och ansåg utställningen vara mer magnifik än sin egen kröning.

Var Victoria en folklig monark? Det är svårt att säga, delvis på grund av det "oskrivna" brittiska statskicket. Vilket monarkens formella inflytande var är en sak. En del har anklagat henne för att utöva oproportionerlig makt, liksom för att inte

spela en bestämd politisk roll. Enligt Tingsten kunde Victoria bjuda motstånd, men fann sig till sist. Att ingen större politisk kris inföll under hennes år antyder i alla fall, att hon inte drev ståndpunkterna till ytterlighet.

När hon dog hade det tjugonde århundradet just börjat. England var inte bara större och rikare utan också mer erfaret. Victorias styre hade "förhindrat många olyckor", skriver Hibbert. Drottningen gick bort, men förmågan att hålla ihop landet med pur moderlighet gav henne evigt liv.

Under drottningens höglandspläd höll sig nationen varm, har man sagt.

Carl Johan Ljungberg (cjl@brevet.nu) är fil dr i statsvetenskap och författare

BOKFAKTA

Författare: Christopher Hibbert
Titel: Queen Victoria: A personal history
Förlag: HarperCollins, 2001

Svensk Tidskrift

Har du missat något nummer av Svensk Tidskrift?

Vi har en begränsad upplaga av de tre senaste årens utgivning (förutom nummer 1/2000) som vi säljer billigt.

För enstaka nummer betalar du 20 kronor. Vill du köpa utgivningen för ett helt år tar vi 100 kronor, och för två år 150 kronor. För 70 kronor får du också en inbindningspärm.

Skriv, ring eller faxa in din beställning. Adress och telefonnummer finns i tidskriftens innehållsförteckning. Det går naturligtvis också bra att skicka e-post till prenumeration@svensktidskrift.se.

Journalistik som inte dör

Tror du att idéer spelar roll?

Då är det säkrast att du börjar prenumerera på Svensk Tidskrift.

Vi ger dig inblick i samhällets idédebatt, en kvalificerad samtidsanalys och politisk journalistik.

Vår idé är enkel. Vi tror att människan spelar roll!

Vår åsikt är enklare. Vi tror på ett friare och civilare Sverige!

Svensk Tidskrift Prenumeration: 345 kr.
 Studentpris: 100 kr.

Tidskriften utkommer med sex nummer årligen. Sätt in pengarna på post- eller bankgiro med namn och adress på talongen. Eller skicka ett e-post till: prenumeration@svensktidskrift.se.
 Postgiro: 7 27 44-6. Bankgiro: 575-7620.